

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

การทำฟาร์มสัตว์น้ำในอดีตของไทยเป็นการทำกิจการเพื่อยังชีพ ผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ หากมีผลผลิตเกินความต้องการบริโภคในครอบครัวจึงจะนำไปทำการค้า ปัจจุบันค่านิยมของการเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไปต่างมุ่งหวังผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ประกอบกับประชากรของประเทศได้เพิ่มมากขึ้น การผลิตทุกอย่างเชื่อมโยงกับการค้าหมด การผลิตเพื่อทำการเกษตรจึงมีจุดประสงค์เพื่อทำการค้าและการผลิตตามความต้องการของการตลาดภายในประเทศทั้งในแง่ปริมาณและคุณภาพ กิจกรรมการผลิตสัตว์น้ำก็เปลี่ยนแปลงสู่รูปธุรกิจ

การพัฒนาการของการผลิตสัตว์น้ำก้าวหน้าอย่างรวดเร็วตลอดช่วงเวลา 30 ปีที่ผ่านมา จำนวนฟาร์มการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้น ผลผลิตสัตว์น้ำสัตว์น้ำสูงขึ้นเพื่อทดแทนจำนวนสัตว์น้ำในธรรมชาติที่กำลังเสื่อมโทรมลง

การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจึงมีบทบาทสำคัญต่อมนุษย์ทั้งในด้านอาหารและเศรษฐกิจ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทยมีแนวโน้มจะพัฒนาไปอย่างดี เมื่อเทียบกับผลตอบแทนจากการเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่นๆ จึงทำให้เกษตรกรนิยมเลี้ยงปลาน้ำจืดเพิ่มมากขึ้นทุกปี ดังตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 แสดงจำนวนฟาร์มและเนื้อที่เลี้ยงปลาน้ำจืด (เฉพาะที่มีผลผลิต) จำแนกตามประเภท การเลี้ยง ปี 2536-2545

ปี	บ่อ		ในนา		ร่องสวน		กระชัง	
	Pond culture		Paddy-field culture		Ditch culture		Cage culture	
	จำนวนฟาร์ม (ครัวเรือน) Number of farms (Farms)	เนื้อที่ (ไร่) Area (Rai)	จำนวนฟาร์ม (ครัวเรือน) Number of farms (Farms)	เนื้อที่ (ไร่) Area (Rai)	จำนวนฟาร์ม (ครัวเรือน) Number of farms (Farms)	เนื้อที่ (ไร่) Area (Rai)	จำนวนฟาร์ม (ครัวเรือน) Number of farms (Farms)	เนื้อที่ (ไร่) Area (Rai)
2536	88,463	178,011	9,060	153,243	979	1,435	463	87
2537	101,741	191,934	9,416	169,358	1,326	3,711	486	10
2538	121,592	247,292	7,728	112,258	1,901	5,421	322	22
2539	141,991	306,787	8,504	80,693	2,926	6,158	582	145
2540	156,521	315,691	9,230	98,980	2,577	7,774	544	105
2541	191,776	404,850	7,994	104,394	4,033	9,262	532	174
2542	229,093	442,631	9,777	113,595	4,278	12,506	721	243
2543	239,122	428,226	11,396	157,774	4,655	14,668	909	238
2544	252,672	461,973	10,983	152,915	4,090	13,342	846	228
2545	264,984	471,847	10,905	151,533	4,119	13,652	1,191	168

ที่มา: กรมประมง (2548)

ปลานิลเป็นปลาที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายและกำลังได้รับความนิยมจากผู้บริโภคอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน เพราะเป็นปลาที่สามารถขยายพันธุ์ได้เองในบ่อเลี้ยง ให้ลูกตกเลี้ยงง่าย เจริญเติบโต รวดเร็ว การเพาะเลี้ยงในระยะเวลา 8 เดือนถึง 1 ปี จะสามารถเจริญเติบโตได้ถึงขนาด 500 กรัม เนื้อมีรสชาติดี สามารถนำมาปรุงอาหารได้หลายอย่างจึงมีผู้นิยมนำมาบริโภคกันอย่างกว้างขวาง ปลานิลเป็นปลาที่มีความอดทนและสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดีจึงสามารถเลี้ยงได้ทั้งในน้ำจืดและน้ำกร่อย กินอาหารง่าย โดยกินอาหารทั้งพืชและสัตว์ ตั้งแต่แพลงก์ตอนพืช แพลงก์ตอนสัตว์ ตะไคร่น้ำ สาหร่ายชนิดต่างๆ เศษพืชและสัตว์ที่เน่าเปื่อย มูลสัตว์ รวมทั้งสัตว์น้ำดินบางชนิด เช่น หนอนแดง (อุคม เรืองนพคุณ, 2549)

ปลาเศรษฐกิจโดยเฉพาะปลานิล ซึ่งเป็นปลาที่มีการเจริญเติบโตเร็ว เลี้ยงในเวลา 1 ปี จะมีน้ำหนักถึง 500 กรัม และเป็นปลาที่แพร่ขยายพันธุ์ได้อย่างรวดเร็ว พ่อแม่ปลาซึ่งมีขนาดโตเต็มที่

เมื่อปล่อยลงเลี้ยงในบ่อ จะเริ่มวางไข่ได้ภายใน 2-3 สัปดาห์ ลูกปลาที่เกิดจากพ่อแม่ชนิดนี้จะเริ่มวางไข่ได้ต่อไปอีกเมื่อมีอายุประมาณ 3-4 เดือน ด้วยเหตุที่ปลานิลแพร่ขยายพันธุ์อย่างรวดเร็ว (เอกสารคำแนะนำ กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2549) โดยมีปริมาณผลผลิตรวมในประเทศสูงสุดเมื่อเทียบกับสัตว์น้ำประเภทอื่นๆ มาตลอดตั้งแต่ปี 2525 เป็นต้นมา โดยมีผลผลิตประมาณร้อยละ 18.93 – 38.83 ของผลผลิตรวม นอกจากนั้นยังมีมูลค่าเพิ่มขึ้นทุกปี ดังตารางที่ 1.2

ตารางที่ 1.2 แสดงปริมาณและมูลค่าสัตว์น้ำจืดที่ได้ทั้งประเทศ จำแนกตามชนิดในปี 2543 - 2545

ชนิดสัตว์น้ำ	ปี พ.ศ.2543		ปี พ.ศ.2544		ปี พ.ศ.2545	
	ปริมาณ Quantity	มูลค่า Value	ปริมาณ Quantity	มูลค่า Value	ปริมาณ Quantity	มูลค่า Value
รวม	472.5	15,458.0	482.2	16,329.2	493.2	17,278.0
ปลาช่อน	24.9	1,389.5	25.1	1,333.8	23.8	1,310.9
ปลาคู	95.6	2,895.9	92.0	2,716.5	94.5	2,813.7
ปลาหมอ	7.2	207.0	5.8	160.3	7.7	209.2
ปลาดตะเพียน	87.3	2,489.5	85.6	2,551.5	88.5	2,735.0
ปลานิล	122.4	3,493.8	127.6	3,679.0	120.9	3,882.1
ปลาไน	12.5	391.4	11.6	411.2	15.0	517.8
ปลาชิลิด	22.3	870.0	23.0	917.4	25.3	1,143.9
ปลาสวาย-เทโพ	14.5	266.3	15.7	246.5	16.5	325.8
ปลาไหล	0.2	2.8	0.1	7.8	0.3	23.2
ปลาอื่นๆ	74.0	2,087.5	78.4	2,530.5	80.7	2,004.7
กุ้งก้ามกราม	10.0	1,230.8	13.4	1,611.6	15.8	1,850.6
กุ้งอื่นๆ	0.1	4.5	0.2	32.8	0.1	11.0
สัตว์น้ำชนิดอื่นๆ	1.5	129.0	3.7	130.3	4.1	450.2

ที่มา: กรมประมง (2548)

จะเห็นได้ว่า ปลานิลมีบทบาทและความสำคัญในวงการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดเพิ่มขึ้น โดยมีปริมาณผลผลิตรวมเป็นอันดับแรก

จากสถิติของกรมประมงในปี 2548 พบว่า ผลผลิตจากการจับปลาในแหล่งน้ำธรรมชาติในประเทศไทยให้ผลผลิตเพียงเล็กน้อย ทำให้ปลาไม่เพียงพอต่อการบริโภค ส่งผลทำให้ราคาปลาสูงขึ้นจากเดิมมาก กระทั่งต่อการบริโภคโดยส่วนรวมทั้งประเทศ โดยเฉพาะภาคเหนือซึ่งมีผลผลิตสัตว์น้ำต่อพื้นที่เฉลี่ยค่อนข้างต่ำ ประกอบกับปลานิลเป็นปลาเนื้อดี มีรสชาติดีและยังนำไปแปรรูป

เป็นผลิตภัณฑ์อื่น ทำให้ได้รับความนิยมบริโภคปลาของประชากรในภาคเหนือ ส่งผลให้ปลามีราคาดี ทำให้มีเกษตรกรและนักธุรกิจสนใจในการลงทุนประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงปลามากขึ้นและในช่วงปี 2540 เป็นต้นมา ประชาชนในเขตภาคเหนือ ได้หันมาสนใจเพาะเลี้ยงปลานิลเพิ่มมากขึ้นและมีการเลี้ยงอย่างค่อเนื่องและมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น ภาคเหนือจึงเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีการเลี้ยงปลานิลเชิงเศรษฐกิจมากขึ้น

ตารางที่ 1.3 แสดงจำนวนผู้เพาะเลี้ยงและปริมาณสัตว์น้ำจืดปี 2548

ชนิดสัตว์น้ำจืด	ผู้เพาะเลี้ยง (ราย)	พื้นที่เพาะเลี้ยง (ไร่)	ปริมาณ (กก.)	มูลค่า (บาท)
ปลาช่อน	-	-	-	-
ปลาดุก	948	474	237,000	7,110,000
ปลาตะเพียน	946	473	165,550	4,966,500
ปลานิล	3,548	1,774	887,000	35,480,000
ปลาไน	591	296.50	103,425	3,619,875
ปลาสาวย-เทโพ	593	296.50	148,250	5,188,750
กึ่งฝอย	-	-	-	-
ตะพานน้ำ	-	-	-	-
ปลานวลจันทร์เทศ	709	354.5	124,075	4,342,625
กึ่งก้ามกราม	1	-	10,200	4,530,000
กบ	236	34	47,200	2,360,000
ปลาชี่สก	709	4,720 (ตร.ม.)	124,075	3,722,250

ที่มา: สำนักงานประมงจังหวัดเชียงใหม่ (2548)

จากตารางที่ 1.3 พบว่า การเลี้ยงปลานิลใน 2548 มีจำนวนผู้เพาะเลี้ยงมากที่สุดทำให้มีผลผลิตสูงสุด 887,000 กิโลกรัม และมีมูลค่ารวมสูงสุดมากถึง 35 ล้านบาท

จากสภาพการณ์ดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงสนใจทำการศึกษาเพื่อวิเคราะห์หาต้นทุนและผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์ของการเลี้ยงปลานิลในบ่อเขตภาคเหนือ เพื่อประเมินถึงความเป็นไปได้โดยอาศัยเทคนิควิเคราะห์ต้นทุนและหาผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์ในการลงทุนของภาครัฐในโครงการการเลี้ยงปลานิลในบ่อเขตภาคเหนือ และวิเคราะห์ความไหวตัวของ การเปลี่ยนแปลงโครงการ โดยดูผลกระทบของโครงการเมื่อต้นทุนหรือผลตอบแทนของโครงการมีการเปลี่ยนแปลงไปโดยใช้มูลค่าปัจจุบันสุทธิ, อัตราผลตอบแทนภายในโครงการ, อัตราผลตอบแทนต่อต้นทุนและระยะเวลาคืนทุน ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานของรัฐบาลตลอดจนผู้ประกอบการธุรกิจเพาะเลี้ยงปลานิลในบ่อเขตภาคเหนือ ในการนำปัจจัยและเหตุผลต่างๆที่ได้จากการ

วิจัยครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ทางด้านเศรษฐศาสตร์ในโครงการเลี้ยงปลานิลในบ่อเขตภาคเหนือ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมสูงสุด

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อประเมินถึงความเป็นไปได้ของการเลี้ยงปลานิลในบ่อเขตภาคเหนือ ในมิติทางด้านเทคนิคการจัดการ ด้านสถาบันองค์กร การเงินและเศรษฐศาสตร์ โดยอาศัยเทคนิคการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนทางด้านเศรษฐศาสตร์ในโครงการเลี้ยงปลานิลในบ่อในเขตภาคเหนือตอนบน

2. เพื่อวิเคราะห์ความไหวตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของโครงการโดยดูผลกระทบของโครงการเมื่อต้นทุนหรือผลตอบแทนของโครงการมีการเปลี่ยนแปลงไปที่มีต่อค่า NPV และ IRR

1.3 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ทราบต้นทุนและผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์ในการลงทุนเลี้ยงปลานิลในบ่อในเขตภาคเหนือตอนบนและสามารถนำข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่หน่วยงานภาครัฐบาล

2. ทำให้ทราบถึงความเป็นไปได้ทางเศรษฐศาสตร์ในการลงทุนธุรกิจการเลี้ยงปลานิลในบ่อขนาดใหญ่ในเขตภาคเหนือตอนบน

3. ทำให้สามารถปรับเปลี่ยนการวางแผนการจัดการในการเลี้ยงปลานิลของผู้ประกอบการและองค์กรรัฐบาลในอนาคตเมื่อทราบสถานะของโครงการภายใต้ความผันแปร

4. เพื่อเป็นประโยชน์แก่องค์กรหรือหน่วยงานของรัฐในการใช้ข้อมูลในการพิจารณาการอนุมัติโครงการลงทุนในโครงการเลี้ยงปลานิลในบ่อเขตภาคเหนือเพื่อประโยชน์แก่สังคมโดยรวม